

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Українсько-Азербайджанський Інститут
соціальних наук і самоврядування ім. Г. А. Алієва

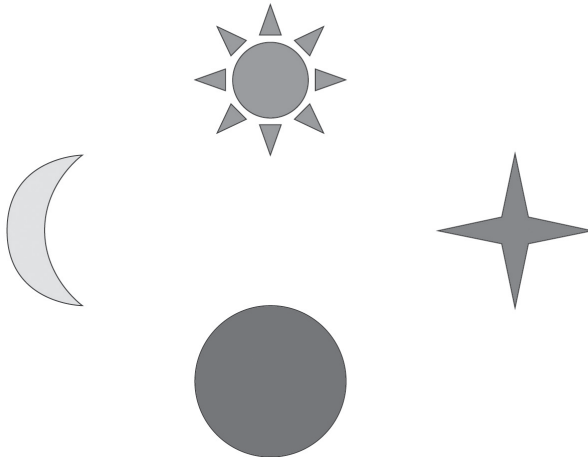
МАУП

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

**Україна в контексті світової цивілізації:
традиції і сучасність**

Випуск 2

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
на базі кафедри українознавства,
м. Київ, МАУП, 29 листопада 2012 р.*

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2013

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф. — д-р політ. наук, проф.

Бідзюра І. П. — директор УАІСНС, д-р політ. наук, проф.

Шилов Ю. О. — зав. каф. українознавства, академік МКА, канд. іст. наук, проф.

Соколовська К. М. — канд. іст. наук

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Актуальні проблеми українознавства: [звед. зб. матер. наук.-практ. конф.]. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013. — 188 с.

Розкриваються історичні, теоретичні та методологічні аспекти українознавчої дисципліни не тільки як складової духовності українства, а й як феноменального явища світової цивілізації.

Проаналізовано роль і місце науки українознавства у розбудові демократичного суспільства суверенної європейської держави України.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

С. Й. Татаринов Формування історичної самосвідомості у студентів інженерно-педагогічних спеціальностей при вивченні історії та культури України, промисловості Донбасу 144	Ю. О. Шилов Україна в контексті світової цивілізації..... 155
В. В. Утвенко Українсько-Російські взаємовідносини у фінансовій сфері в другій половині XVII ст. 147	В. В. Шконда Аксіологія сучасного простору держави..... 161
Ю. Цесаренко Роль соціальних комунікаційних проектів у формуванні міжнародного іміджу України 152	В. В. Шусть Міфологія як рання форма психологічних поглядів праукраїнців 168
	К. Ягенська Глобалізація як основна тенденція розвитку сучасної цивілізації 172
	С. В. Яценко Духовна культура українців у святковій обрядовості 174
	Відомості про авторів 187

АКСІОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

Актуальні проблеми українознавства, с. 161–167

Сучасний етап розвитку інноваційного постіндустріального типу цивілізації неможливий без чіткого розуміння сутності окремих соціокультурних категорій, високого рівня професійної підготовки, соціально-гуманітарної зрілості та дослідницького мислення фахівців різного профілю практично в усіх галузях людської діяльності, оскільки пошук та прийняття адекватних управлінських рішень, їх оптимальна реалізація потребують ґрунтовного аналізу та обліку всього комплексу соціокультурних факторів [1, 2].

Розробка нових теоретико-методичних підходів у сучасній культурології обумовлює необхідність проведення аксіологічної оцінки культурного простору цивілізації з наступною адаптацією до динамічних змін певних соціально-економічних систем.

У філософському енциклопедичному словнику (2002) російськими дослідниками цивілізація розглядається як ступінь культури, яка спрямована на вдосконалення самої людини [3], а в культурологічному словнику — як міжетнічна культурно-історична спільність людей,

підґрунтя та критерії якої відрізняються залежно від контексту та цілей застосування цього терміну [4].

У ряді культурологічних словників при визначенні терміну “цивілізація” домінує культурологічний підхід, і цей термін інтерпретується як “культура”.

У широкому розумінні під ним розглядаються сукупність матеріальних та духовних досягнень суспільства в його історичному розвитку, у вузькому — тільки матеріальна культура.

Отже, виходячи із зазначеного, цивілізація може розглядатися як синонім культури, духовних і матеріальних досягнень суспільства, міра розвитку матеріальної і духовної культури, громадського розвитку в цілому.

Враховуючи важливу роль різних видів культур у генезі цивілізацій, з методологічної точки зору доцільно використовувати когнітивний (пізнавальний), ціннісний та регулятивний підходи до визначення і дослідження сучасного соціокультурного простору цивілізації [5]. Використання подібного багатомірного мультифакторного методичного підходу дає можливість здійснити по-

рівняльну оцінку ступеня розвитку різних типів культур і, відповідно, вжити заходи, необхідні для їх гармонізації [2]. Цю функціональну залежність можна відобразити таким чином:

$$Y = f(K, X, Z),$$

де Y – культурний простір цивілізації; f – функціональна залежність; K – когнітивна (пізнавальна) складова; X – ціннісна складова; Z – регулятивна складова.

Німецький філософ, культуролог Освальд Шпенглер розглядав культуру як організм, який проходить свій життєвий цикл від народження до смерті [6]. Для кожного організму встановлювалися певні етапи (фази). Зокрема, він виокремлював 3 етапи:

1. Найбільш тривалий підготовчий період – первісного стану хаосу, період дитинства, накопичення сил.
2. Період власне культури, виявлення і здійснення усіх можливостей, закладених у “душі” культури.
3. Період занепаду цивілізації.

Перехід від культури до цивілізації відповідає переходу від творчості до безпліддя. Увесь період життя кожної культури дорівнює, за О. Шпенглером, приблизно 1000 років, а остання стадія цивілізації триває 200–300 років. Вона являє собою заключний етап розвитку будь-якої культури, для якого характерні високий рівень наукових і технічних досягнень та занепад літератури і мистецтва. Якщо вік людства дорівнює приблизно 300 тис. років, то вік

цивілізацій, на думку А. Тойнбі, становить менше ніж 2 % цього часового проміжку [7]. На цій часовій шкалі життя всі встановлені цивілізації розподіляються не більше ніж на три покоління суспільств і розташовані в межах менше п'ятої частини часу всього життя людства.

Цивілізацію, що перебуває в процесі росту, можна визначити як цивілізацію, у якій культурні компоненти гармонійно поєднуються в єдине ціле.

Культура здійснює свій вплив на людину і суспільство через цінності, соціальні норми, ритуали, що розробляються і визначаються соціумом, його інститутами та спонукають людину поводити себе певним чином. Культура являє собою багатofакторне складне явище і має кілька рівнів. Дослідження вітчизняних фахівців-культурологів значною мірою орієнтовані на вивчення зовнішніх проявів культури (символів, міфів, ритуалів).

Згідно з концепцією Е. Шейна (2002) структуру культури можна подати у такому вигляді [1]:

1. Глибинний рівень (базові уявлення).
2. Підповерхневий рівень (цінності та норми).
3. Поверхневий рівень (зовнішні прояви культури).

Культуру особистості можна розглядати як її інтегральну характеристику та синтез різних видів культур, структуровану синергетичну модель, у якій базові цінності та норми, зовнішні прояви культури розглядаються як чинники-синергисти, що сприяють посиленню взаємозв'язку різних видів культур (економічна, педагогічна, духовна, психологічна,

валеологічна, професійна, національна, політична, корпоративна, інформаційна, правова, підприємницька, методологічна, інноваційна та ін.), які інтегруються в культуру особистості. Подібний методичний підхід дає підстави виокремлювати загальні чинники, що пов'язують їх, планувати систему заходів, спрямованих на формування та розвиток не тільки окремих видів культур, а й у цілому культури особистості на засадах синергетики [8].

Такий підхід допомагає сформувати комплексну концепцію дослідження цінностей людини та персоналу сучасної корпорації, а в праксеологічному аспекті – встановити міру та характер впливу цінностей, що трансформуються у певні стандарти діяльності, правила поведінки людини, забезпечити ефективність соціальної взаємодії у мікро- та макроколективах.

Здійснені нами експертні дослідження вагомості 15-ти різноманітних чинників, які впливають на розвиток цивілізації та культури, дали змогу встановити, що найбільший вплив на цивілізацію характерний для етнополітичних (вагомість – 0,069), економічних (0,068), медико-демографічних (0,067), медичних (0,060), технологічних (0,060), антропогенних (0,059), інформаційних (0,057), екологічних (0,057) та демографічних (0,057) факторів. Щодо розвитку культури визначено найвищу міру впливу з боку соціальних (0,076), економічних (0,074), інформаційних (0,071), етнополітичних (0,069), психологічних (0,065), демографічних (0,063), політичних (0,056) та інших чинників (табл. 1).

Порівняльна оцінка їх вагомості наведена на рисунку.

Найістотніша різниця за показниками співвідношення вагомостей цивілізації і культури була характерна для медико-демографічних (1,52), економічних (1,24), біологічних (1,25), антропогенних (1,16) чинників.

Згідно з теорією управління, якщо 30 % елементів системи не мають відповідних якостей, настає її криза, якщо це число перевищує 50 %, починається її розпад. Ця закономірність поширюється і на системи сучасного соціокультурного простору, швидкість дезінтеграції якого зумовлена впливом комплексу негативних чинників.

Здійснений нами розподіл 20-ти різноманітних чинників за ступенем впливу на рівень культури (табл. 2) дав можливість з'ясувати, що загалом у 52,04 % вони здійснюють слабкий вплив, 34,69 % – середній і 13,27 % – сильний, тобто у співвідношенні 3,9 : 2,6 : 1,0.

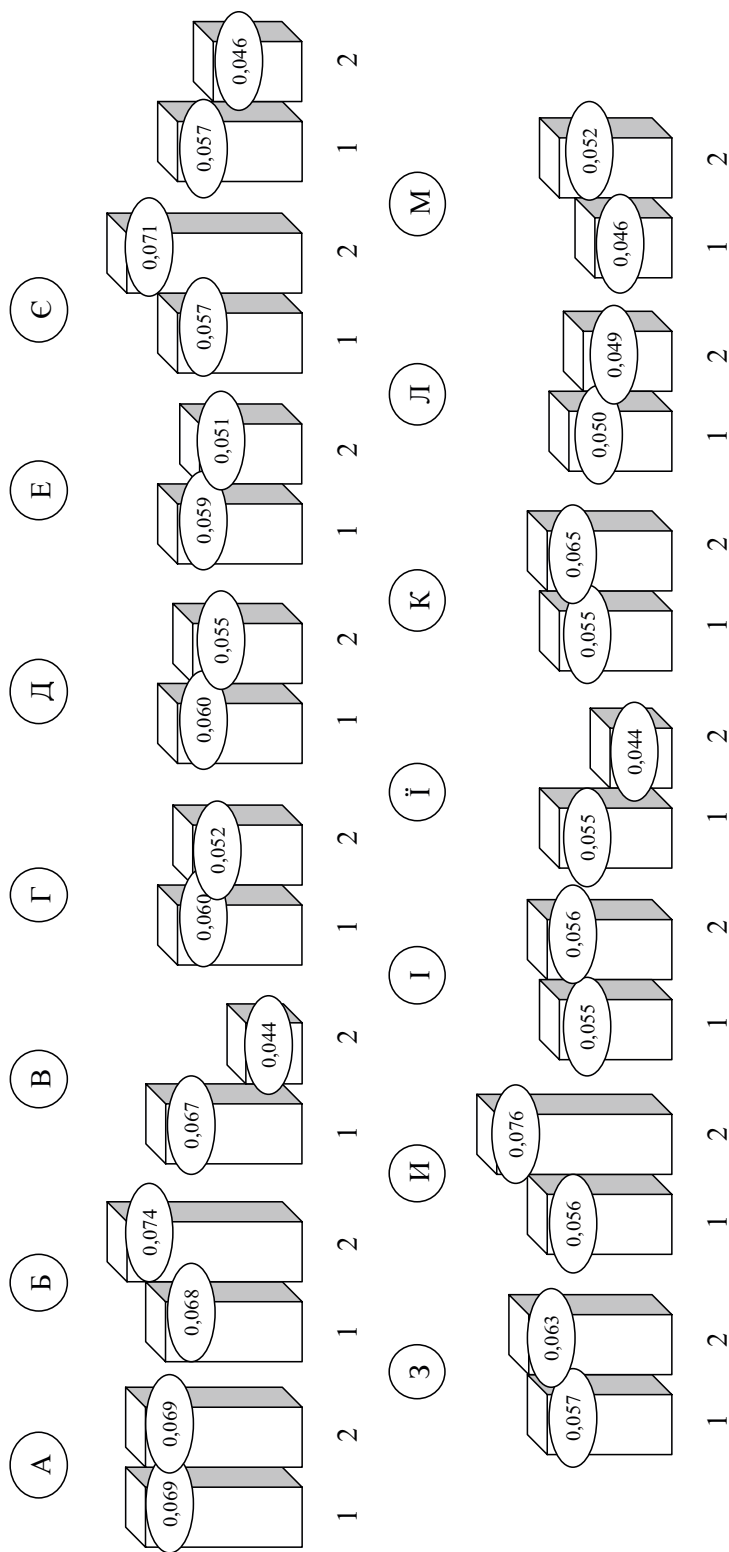
Слабкий вплив був характерний для 19-ти чинників, 13 з яких дорівнювали 60 %, середній – для 20-ти чинників, 12 з яких становили 40 %, сильний – для 11 чинників, 4 з яких дорівнювали 40 %.

Виходячи з результатів проведеного наукового дослідження, можна виокремити такі пріоритетні напрями розвитку культури:

1. Розробка державного стратегічного проекту розвитку культури на 2013–2020 рр.
2. Підвищення рівня загальної соціальної культури громадян на засадах державної та регіональної політики.

Рангова оцінка вагомості чинників, які впливають на розвиток цивілізації та культури

Найменування чинників	Вплив на				Співвідношення 1 : 2	Різниця показників за	
	цивілізацію (1)		культуру (2)			вагомістю	рангами
	Вагомість	Ранг	Вагомість	Ранг			
Етнополітичні	0,069	1	0,069	4	1,00	0	3
Економічні	0,068	2	0,074	2	0,92	-0,006	0
Медико-демографічні	0,067	3	0,044	13	1,52	+0,023	10
Медичні	0,060	4	0,052	9	1,15	+0,008	5
Технологічні	0,060	4	0,055	8	1,09	+0,005	4
Антропологічні	0,059	5	0,051	10	1,16	+0,008	5
Інформаційні	0,057	6	0,071	3	0,80	-0,014	3
Екологічні	0,057	6	0,046	12	1,24	+0,011	6
Демографічні	0,057	6	0,063	6	0,90	-0,006	0
Соціальні	0,056	7	0,076	1	0,74	-0,020	6
Політичні	0,055	8	0,056	7	0,98	-0,001	1
Біологічні	0,055	8	0,044	13	1,25	+0,011	5
Психологічні	0,055	8	0,065	5	0,85	-0,010	3
Географічні	0,050	9	0,049	11	1,02	+0,001	2
Міграційні	0,046	10	0,052	9	0,88	-0,006	1
Разом	1,000	87	1,000	113	15,50	+0,004	54

А — етнополітичні; Б — економічні; В — медико-демографічні; Г — медичні; Д — технологічні; Е — антропогенні; Є — інформаційні; Ж — екологічні; З — демографічні; И — соціальні; І — політичні; Ї — біологічні; К — психологічні; Л — географічні; М — міграційні

**Оцінка вагомості різноманітних чинників, які впливають на розвиток цивілізації (1)
та культури (2), відносні одиниці**

Розподіл чинників за ступенем впливу на рівень культури

Найменування чинників	Міра їх впливу на культуру					
	сильна		середня		слабка	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Вік	0	0	2	40,0	3	60,0
Освіта	1	20,0	2	40,0	2	40,0
Спеціальність	2	40,0	1	20,0	2	40,0
Стаж	0	0	2	40,0	3	60,0
Інтерес до професії	2	40,0	1	20,0	2	40,0
Інтелект	2	40,0	3	60,0	0	0
Наполегливість	0	0	2	40,0	3	60,0
Захопленість	0	0	2	40,0	3	60,0
Духовність	0	0	2	40,0	3	60,0
Незалежність	0	0	2	40,0	3	60,0
Терпимість до думки інших	1	20,0	2	40,0	2	40,0
Креативність	1	20,0	1	20,0	3	60,0
Лідерські якості	0	0	2	40,0	3	60,0
Професійна майстерність	2	40,0	1	20,0	2	40,0
Соціально-психологічний клімат	1	20,0	1	20,0	3	60,0
Високий ступінь зацікавленості навчанням	0	0	2	40,0	3	60,0
Спрямованість у майбутнє, потреба у змінах	1	20,0	1	20,0	3	60,0
Самостійність, незалежність, оригінальність суджень	1	20,0	1	20,0	3	60,0
Критичність та об'єктивність у самооцінках	0	0	2	40,0	3	60,0
Відчуття дефіциту знань, навичок та інших якостей	1	20,0	2	40,0	2	40,0

3. Розробка дієвої системи та механізму моніторингу культури на різних рівнях.
4. Створення на державному та регіональному рівнях системи оцінки чинників та управління розвитком культури населення України.

Культурний стан людства прямо залежить від культури суспільства та його окремих громадян. Тому в ситуації різкого падіння рівня життя населення потрібен виважений соціально-орієнтований підхід до складних соціальних, економічних, психологічних, педагогічних, історичних, філософських та інших проблем соціокультурного розвитку держави та адміністративно-економічних регіонів, які мають розв'язуватися на засадах системних якісних зрушень соціально-економічних умов життя і обґрунтованих соціальних програм розвитку культури населення.

Література

1. *Кальянов А. В.* Чинники розвитку культури у сучасному соціо-

культурному просторі // Наук. пр. МАУП. — К.: МАУП, 2011. — Вип. 3 (30). — С. 184–189.

2. *Кальянов А. В.* Контент-анализ категории “цивилизация” в отечественном и зарубежном социально-культурном пространстве // Методология современных исследований в политике, экономике та соціальной сфері: Матер. Першої міжнар. наук.-практ. конф. вчених, студентів і практиків / Голов. ред. В. В. Шконда. — Донецьк: Норд-Прес, 2011. — С. 116–125.
3. *Философский энциклопедический словарь.* — М.: Инфра-М, 2002. — 576 с.
4. *Культурология. XX век. Словарь.* — СПб.: Университет. книга, 1997. — 640 с.
5. *Бобахо В. А., Левикова С. И.* Культурология: Программа базового курса: хрестоматия, словарь терминов. — М.: Фаир-Пресс, 2000. — 400 с.
6. *Шпенглер О.* Закат Европы. — Т. 1. — Новосибирск, 1993.
7. *Тойнби А. Дж.* Постигание истории. — М.: Прогресс, 1991.
8. *Шконда В. В., Кальянов А. В., Давыдов П. Г.* Феномен синергетики: наука — общество — образование: Монография / Под ред. В. В. Шконды. — Донецк: Норд-Пресс, 2009. — 156 с.